

Prestationer, utmaningar och viktiga resultat 2019

Urval från direktörens årsrapport

Detta sammandrag innehåller ett urval av de viktigaste händelserna 2019, men det återger inte hela vidden av det som ECDC uppnått under det året. En ingående beskrivning av ECDC:s verksamhetsområde, organisatoriska och administrativa struktur samt arbetsplan återfinns i den fullständiga versionen av årsrapporten.

<https://ecdc.europa.eu/en/publications-data/annual-report-director-2019>

Förslag till citering:

Europeiska centrumet för förebyggande och kontroll av sjukdomar. Prestationer, utmaningar och viktiga resultat – 2019 Urval från direktörens årsrapport Stockholm: ECDC; 2020.

ISBN 978-92-9498-476-0 (PDF), 978-92-9498-499-9 (tryck)

ISSN 2529-6175 (PDF), 2529-6221 (tryck)

doi 10.2900/92746 (PDF), 10.2900/301955 (tryck)

Katalognummer TQ-AX-20-001-SV-N (PDF), TQ-AX-20-001-SV-C (tryck)

© Europeiskt centrum för förebyggande och kontroll av sjukdomar, 2020.

Alla illustrationer © ECDC, utom (cc) Creative Commons erkännande icke-kommersiell (CC BY-NC 4.0) licens via följande Flickr.com-användare: NIAID (sid 6); Pandiyan V (sid 8, överst); Luke Dennison (sid 8, längst ned); Oregon Department of Agriculture (sid 10, överst); Alexandra E. Rust (sid 10, längst ned); Anders Pearson (sid 16, överst); Nicolas Nova (sid 24/25).

Kopiering tillåten med angivande av källan.

Foton som används i denna publikation omfattas av upphovsrätten och kan inte användas för andra ändamål än denna publikation utan uttryckligt tillstånd från upphovsrättsinnehavaren.

Prestationer, utmaningar och viktiga resultat 2019

Urval från direktörens årsrapport

Innehåll

Förord	3
Inledning	3
ECDC – Europas folkhälsomyndighet	5
En europeisk modell för sjukdomsövervakning	5
ECDC:s sjukdomsprogram: data för beredskap, förebyggande och reaktion	5
Hotet från antimikrobiell resistens	7
Högt upp på dagordningen 2019: ebola, zika och borrelia	9
Livsmedelsburna utbrott kräver en reaktion på europeisk nivå	11
Stadig ökning sedan 2010: syfilis	13
Vaccinera dig!	15
Tuberkulos, förekomst och förebyggande åtgärder	17
Vacciner fungerar	19
Fler data, snabbare och för fler sjukdomar	21
Sjukdomsövervakning	21
Epidemiologisk omvärldsbevakning	21
Beredskap	23
Reaktion	23
Vetenskaplig rådgivning	23
Mikrobiologi	25
ECDC och yrkesverksamma på folkhälsoområdet i Europa	27
Folkhälsoutbildning	27
Folkhälsokommunikation	28
ECDC i siffror	29

Förord av styrelseordföranden

En viktig milstolpe för styrelsen var genomförandet av den tredje oberoende externa utvärderingen av centrumet. Denna visade framstegen under de senaste fem åren: Enligt slutrapporten hade ECDC ”framgångsrikt stött EU och prioriterade områden inom nationell politik samt bevisat att dess verksamhet är relevant genom en framgångsrik anpassning till den politiska utvecklingen”.

Styrelsen har även diskuterat ECDC:s långsiktiga strategi för 2021–2023, som kommer att godkännas längre fram under året.

Under 2019 har ECDC fortsatt erbjuda vetenskapligt och operativt stöd till medlemsstaterna och Europeiska kommissionen genom att

- leverera 24 snabbriksbedömningar samt uppgradera sina övervakningsförfaranden och övervakningssystem,
- erbjuda tekniskt stöd till Europeiska kommissionen med genomförandet av beslut nr 1082/2013/EU om allvarliga gränsöverskridande hot mot människors hälsa. I samband med detta uppdaterade ECDC även ”Systemet för tidig varning och reaktion”,
- skicka en insatsgrupp till Moçambique som hjälpte till med att få kolerautbrottet under kontroll. Ett annat team skickades till Demokratiska republiken Kongo för insats vid ebolautbrottet.

Vid en tidpunkt när världen står inför en pandemi som saknar motstycke fyller Europeiska kommissionen och ECDC en viktig funktion genom att förse beslutsfattare med tillförlitliga data och användbara begränsningsåtgärder för en europeisk insats mot covid-19.

De senaste 15 åren har visat ECDC:s växande förmåga att upprätta harmoniserade och evidensbaserade normer och metoder för användning i hela Europa. Centrumet har haft en stor betydelse för folkhälsan i Europa genom sitt fortlöpande arbete inom epidemiologi, sjukdomsövervakning, förebyggande av överförbara sjukdomar och främjande av vaccinationer. Vid en tidpunkt när världen står inför en pandemi som saknar motstycke fyller ECDC en ännu viktigare funktion genom att förse beslutsfattare med tillförlitliga data, gedigna riskbedömningar, begränsningsåtgärder och praktisk vägledning för en optimal europeisk insats mot covid-19.

Dr Anni-Riitta Virolainen-Julkunen
Styrelseordförande
26 februari 2020

Överst: ECDC-byggnaden i Solna

Längst ner: Vytenis Andriukaičis, kommissionär med ansvar för hälsa och livsmedelssäkerhet, och ECDC:s direktör Andrea Ammon talar till ECDC:s personal den 15 mars 2019

Inledning av direktören

Under 2019 har kännetecknats av många förändringar, varav många kommer att forma vårt arbete under de kommande åren:

- En ny långsiktig strategi (2021–2027) diskuterades av styrelsen
- Den tredje externa utvärderingen av centrumet under perioden 2013–2017 gav som helhet en mycket positiv bild av ECDC:s verksamhet och dess mervärde för medlemsstaterna.
- Som en del av initiativet *Next Generation ECDC* infördes centrumets nya organisatoriska struktur i januari 2020. Den kommer att ge de förutsättningar som krävs för ett effektivt internt samarbete.
- Arbetet med två nya program påbörjades: *E-hälsa och digital teknik* samt *Framtidsforskning*. De första datauppsättningarna om e-hälsa har redan samlats in.

ECDC fortsatte stödja medlemsstaterna och de europeiska institutionerna inom området överförbara sjukdomar: vi besvarade 34 förfrågningar från kommissionen och Europaparlamentet och publicerade över 200 vetenskapliga dokument på ECDC:s webbplats.

Bland de stora projekten 2019 kan nämnas omarbetningen av ECDC:s övervakningssystem, utkontraktering av centrumets informationsteknik, ny konstruktion av systemet för tidig varning och reaktion samt förbättrad åtkomst till helgenomsensivering för alla medlemsstater.

Från september 2018 till februari 2020 var ECDC ordförande för EU-byråernas nätverk, vilket erbjöd en utmärkt möjlighet till ökad synlighet, deltagande i strategiska utbyten med andra byråer och hjälp med att harmonisera våra processer, med påtagliga fördelar för vårt dagliga arbete.

Jag vill ta tillfället i akt att tacka alla ECDC-medarbetare för era utmärkta arbetsinsatser. Jag är också tacksam mot våra många partner i medlemsstaterna och Europeiska kommissionen, som oförtröttligt stöder vårt arbete.

Dr Andrea Ammon
Direktör för ECDC
26 februari 2020

ECDC – Europas folkhälsomyndighet

Europeiska centrumet för förebyggande och kontroll av sjukdomar (ECDC), som inrättades år 2005 och ligger i Stockholm, ingår i ett nätverk av EU-byråer. Dessa byråer utför tekniska och vetenskapliga uppgifter som hjälper EU:s institutioner att fatta sina beslut och genomföra sin politik. EU-byråerna är decentraliserade organ och finns i nästan alla medlemsstater i EU.

I ECDC:s mandat ingår sjukdomsövervakning för nära 60 smittsamma sjukdomar, alltifrån aids/hiv till sällsynta zoonoser. Vi stöder även vaccinationer, identifierar betenden som är relevanta för hälsan, ser till att Europas laboratorier håller en tillräckligt hög kvalitet, utbildar folkhälsoepidemiologer från hela Europa samt informerar våra målgrupper om alla aspekter av smittsamma sjukdomar.

I slutet av 2019 hade ECDC en ordinarie personalstyrka på 268 anställda som arbetade med sjukdomsövervakning, utbrottsspårning, vetenskaplig rådgivning, it, kommunikation och administration.

En europeisk modell för sjukdomsövervakning

ECDC driver och upprätthåller tre större system för övervakning av smittsamma sjukdomar i Europa. Varje system är inriktat på ett område för sjukdomskontroll: EWRS (upptäckt av hot, varning vid hot), Epis (epidemiologisk omvärldsbevakning) och Tessy (sjukdomsövervakning och statistik).

Överst till vänster: EU-byråerna fyller en viktig funktion genom att sörja för medborgarnas säkerhet och välbefinnande. ECDC var ordförande för EU-byråernas nätverk under 2019

Överst till höger: En ECDC-arbetsgrupp har möte i ett av de nya konferensrummen

Längst ned: Det dagliga rundabordsmötet leds av teamet för epidemisk omvärldsbevakning

- Systemet för tidig varning och reaktion (EWRS), som omarbetades helt och hållet under 2018–2019, är ett konfidentiellt system som gör det möjligt för medlemsstaterna och Europeiska kommissionen att dela information om hälsohändelser som kan påverka EU och samordna sina reaktionsåtgärder för att skydda människors hälsa.
- Systemet för epidemiologisk omvärldsbevakning (Epis) är en säker webbaserad kommunikationsplattform som gör det möjligt för forskare och folkhälsoexperter att utbyta epidemiologisk information.
- Det europeiska övervakningssystemet (Tessy) är ett storskaligt databassystem för sjukdomsdata. EU/EES-länderna rapporterar regelbundet sina nationella data om smittsamma sjukdomar till Tessy. På grundval av dessa data kan de som besöker ECDC:s onlinebaserade övervakningsatlas för smittsamma sjukdomar skapa aktuella övervakningsrapporter och interaktiva kartor.

ECDC stöder dessutom Europeiska kommissionens och medlemsstaternas arbete i EU:s hälsosäkerhetskommitté, som fungerar som en rådgivande grupp om hälsosäkerhet på EU-nivå.

En human neutrofil i närkamp med en Klebsiella pneumoniae (rosa), en multiresistent bakterie som orsakar svåra sjukhusinfektioner

ECDC:s sjukdomsprogram: data för beredskap, förebyggande och reaktion

Med data om nästan 60 sjukdomar och hälsorelaterade ämnen från EU:s samtliga medlemsstater kan ECDC:s forskare måla upp en detaljerad bild av den nuvarande (och historiska) epidemiologiska situationen i Europa.

Centrumet övervakar sjukdomstrender och föreslår åtgärder för förebyggande av sjukdomar och utbrott. ECDC:s arbete om sjukdomar är uppdelat i så kallade sjukdomsprogram.

Hotet från antimikrobiell resistens

Antimikrobiell resistens och vårdrelaterade infektioner (ARHAI-programmet). Under 2019 gjorde ECDC flera snabbriksbedömningar av utbrott av infektioner orsakade av Enterobacteriaceae som är resistenta mot karbapenemer – läkemedel som tillhör den senaste generationen antibiotika – och som är ett dokumenterat (eller åtminstone potentiellt) gränsöverskridande hot mot hälsan. Vid flera av dessa utbrott var analys av isolaten med helgenomsekvensering avgörande för att fastställa att det fanns ett genetiskt samband mellan fallen.

ECDC lanserade 2019 ett europeiskt nätverk för övervakning av resistensgener, EURGen-Net (European Antimicrobial Resistance Genes Surveillance Network) för WGS-baserad övervakning av multiresistenta bakterier som har betydelse för folkhälsan. Nätverket består av de nationella referenslaboratorierna (eller deras motsvarigheter) i 37 europeiska länder (alla EU-medlemsstater, Island, Norge samt Bosnien och Hercegovina, Kosovo*, Montenegro, Nordmakedonien, Serbien, Turkiet och Storbritannien). Målen är att fastställa geografisk spridning och populationsdynamik hos multiresistenta bakteriekloner och överförbara resistenselement som underlag

för riskbedömning, förebyggande och kontrollpolitik, samt att hjälpa länder att stärka sin tekniska kapacitet för att bedriva WGS-baserad övervakning av multiresistenta bakterier med epidemisk potential.

ECDC stödde en konferens om antimikrobiell resistens i Bukarest den 1 mars 2019 under det rumänska ordförandeskapet. ECDC anordnade en simuleringsövning för att undersöka medlemsstaternas och EU:s samordnade reaktion på uppträdandet av en ny stam av svårbehandlade, höggradigt läkemedelsresistenta bakterier i sjukvården. ECDC publicerade dessutom i samarbete med Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) ett informationsmeddelande om att ta itu med den börda som antimikrobiell resistens innebär i EU – ”Antimicrobial resistance – tackling the burden in the European Union”. Den 18 november, i samband med Världshälsoorganisationen WHO:s antibiotikavecka, World Antibiotic Awareness Week (18–24 november 2019), anordnade ECDC den 12:e europeiska antibiotikadagen, European Antibiotic Awareness Day, även den med betoning av vikten av en omdömesgill användning av antibiotika.

*Denna beteckning påverkar inte ståndpunkter om Kosovos status och är i överensstämmelse med FN:s säkerhetsråds resolution 1244 (1999) och med Internationella domstolens utlåtande om Kosovos självständighetsförklaring.

Högt upp på dagordningen 2019: ebola, zika och borrelia

Nya och vektorburna sjukdomar (EVD-programmet).

ECDC följde noga det tionde utbrottet av ebolafeber i Demokratiska republiken Kongo (DRC). Ebolautbrottet 2018 var det största i landets historia och det nästa största som registrerats i världen. När utbrottet eskalerade kraftigt släppte ECDC fem uppdateringar av sin snabbriskbedömning under en period på ett antal veckor. Med början i oktober satte ECDC in flera experter i DRC som stöd till generaldirektoratet för europeiskt civilskydd och humanitära biståndsåtgärder.

ECDC övervakade den första autoktona smittöverföringen av zikavirus som upptäcktes i Europa. Den inträffade i Frankrike i augusti 2019 och ECDC genomförde en snabbriskbedömning. De franska myndigheternas utredningar visade lyckligtvis att viruset inte hade spridit sig vidare. ECDC gjorde även snabbriskbedömningar av ett utbrott av rift valley-feber i Mayotte (ett franskt utomeuropeiskt territorium) och av autoktona fall av denguefeber i Spanien och Frankrike.

Centrumet analyserade övervakningsdata för 2018 av neuroborrelios orsakad av borrelia. En extern expertpanel bedömde kraven för att genomföra Europaparlamentets resolution om borrelia från 2018 och gav synpunkter på hur övervakning och rapportering av borrelia kan stödjas i medlemsstaterna. I ett relaterat ECDC-projekt om övervakning och rapportering av borrelia i medlemsstaterna använder centrumet enkäter och

enskilda samråd i medlemsstaterna som genomförs av externa konsulter. Konsulterna identifierar åtgärder som behöver vidtas för att genomföra Europaparlamentets resolution och tillhandahåller aktuella vetenskapliga data till Europeiska kommissionen, Europaparlamentet och medlemsstaterna. Prestationsrapporter för detta projekt förväntas i slutet av 2020.

ECDC publicerar regelbundet vektorspridningskartor för myggor, fästingar och sandflugor på sin webbplats. Centrumet fortsatte även att övervaka spridningen av west Nile-feber och finjusterade ett modelleringsverktyg för att hjälpa länder att förutsäga West Nile-virusaktivitet och jämföra olika strategier för vektorkontroll.

ECDC genomförde externa kvalitetsbedömningar avseende ortopoxvirus genom laboratorienätverket EVD-LabNet för att bedöma laboratoriers förmåga att korrekt upptäcka och identifiera dessa virus.

I oktober anordnade centrumet sitt årliga nätverksmöte med de nationella kontaktpunkterna för nya och vektorburna sjukdomar.

Högt upp till vänster: ECDC övervakar myggpopulationerna i Europa

Längst ned: Ett flygplan sponsrat av GD Echo, generaldirektoratet för europeiskt civilskydd och humanitära biståndsåtgärder

Överst: Anläggning för livsmedelsbearbetning
Längst ner:
Fjäderfäprodukters bakteriologiska mysterier avslöjas. De små svarta prickarna är Salmonella-kolonier

Livsmedelsburna utbrott kräver en reaktion på europeisk nivå

Livsmedels- och vattenburna sjukdomar och zoonoser (FWD-programmet). År 2019 publicerade ECDC och Efsa gemensamt två stora rapporter: *EU One Health-rapporten 2018 om zoonos* och *årsrapporten om antimikrobiell resistens i zoonos- och indikatorbakterier från människor, djur och livsmedel*. En analys av insamlade data visade ett stabilt antal bekräftade fall hos människa av campylobakterios och salmonellainfektion i EU mellan 2014 och 2018.

Infektioner med shigatoxinproducerande *Escherichia coli* (STEC) hos människa var den tredje vanligast rapporterade zoonosen i EU. Dessutom ökade antalet STEC-fall mellan 2014 och 2018. Enligt rapporten om antimikrobiell resistens (data från 2017) visar *Campylobacter*-bakterier en så hög grad av resistens mot fluorokinoloner (bland annat ciprofloxacin) i vissa länder att denna typ av antibiotika inte längre är effektiv vid behandling av svåra fall av campylobakterios.

Akuta förfrågningar är förfrågningar från deltagande länder eller ECDC om bedömning av konsekvenserna för flera länder av händelser som inträffar på nationell nivå. Dessa förfrågningar initieras och samordnas via Epis-FWD-plattformen. Under 2019 initierades 88 akuta förfrågningar av 23 deltagande länder och en akut förfrågan

initierades av ECDC. De akuta förfrågningarna gällde salmonellainfektion (39 förfrågningar), listerios (20), infektion med verocytotoxinproducerande *Escherichia coli* (VTEC) (11) och hepatit A (8). I genomsnitt besvarades en enda akut förfrågan av 11 länder och 31 länder besvarade minst en akut förfrågan.

Samarbetet med Efsa stärktes genom att telekonferenser på veckobasis infördes för att övervaka utvecklingen av livsmedelsburna händelser som omfattade flera länder och planera framtagning av bedömningar av folkhälsorisker. Snabba utbrottsbedömningar publiceras gemensamt av ECDC och Efsa. Under 2019 publicerade ECDC tre snabba utbrottsbedömningar gemensamt med Efsa: två om listeriosutbrott som omfattade flera länder och en om *Salmonella agona* kopplat till modersmjölkserättning. Listeriosutbrotten var kopplade till produkter med kallrökt fisk och skivade ätfärdiga köttprodukter. Snabbare kommunikation till riskhanterare säkerställs genom gemensamma sammanfattningar av ECDC-Efsameddelanden som görs tillgängliga för alla relevanta kontaktpunkter.

Juckt's im Schritt?

Lass dich auf sexuell
übertragbare
Infektionen testen.

 [liebesleben.de](https://www.liebesleben.de)

Eine Aktion der Bundeszentrale für
gesundheitliche Aufklärung (BZgA) mit
Unterstützung des Fachverbandes
Aussenspiegel e. V. geleitet durch
die Bundeszentrale für gesundheitliche
Aufklärung.

 BZgA
Bundeszentrale
für
gesundheitliche
Aufklärung

FACHVERBAND
AUSSENSPEGEL E. V.

Annonstavla i Leer i Tyskland: "Kliar det i skrevet? Testa dig för sexuell överförbara infektioner". Det är ditt sexliv. Skydda det.

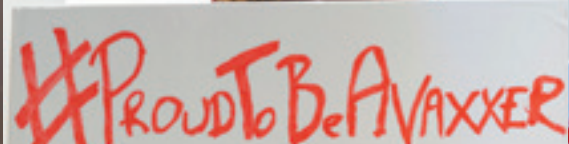
Stadig ökning sedan 2010: syfilis

Hiv, sexuellt överförda infektioner och virushepatit (HASH-programmet). ECDC ombads av samordningskommittén för sitt STI-nätverk att bedöma de epidemiologiska trenderna för syfilis och föreslå alternativ för att reagera på syfilissituationen i Europa. En rapport baserad på en litteraturoversikt och en systematisk översikt som publicerades 2019 kunde visa att anmälningsfrekvenserna i Europa hade varit stigande sedan 2010, med ökad hastighet under de senaste åren, huvudsakligen bland män som har sex med män. I rapporten föreslogs ett antal evidensbaserade åtgärder för att begränsa syfilisepidemin.

Centrumet publicerade ett standardiserat enkätprotokoll för nationella uppskattningar av hepatit C-prevalensen. Ett fyraårigt projekt för att hjälpa medlemsstaterna genomföra nationella prevalensenkäter är nu i fas ett. När projektet är slutfört kommer det att hjälpa länder bedöma den verkliga sjukdomsburden i sina befolkningar.

ECDC samarbetade nära med Unaid's för att ta fram en uppsättning europeiska principer för preexponeringsprofylax (PrEP) för hiv med fokus på tillhandahållande av PrEP-tjänster och övervakning av nationella program. Målet är att stödja medlemsstaterna när det gäller genomförande och övervakning av preexponeringsprofylaxen av hiv och tillhandahålla ett standardiserat övervakningsverktyg för PrEP i EU/EES.

Tillsammans med Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk inledde ECDC evidenssamlingsfasen av en vägledning för förebyggande av infektionssjukdomar hos injektionsmissbrukare. Datainsamlingen kommer att slutföras under 2020. Ett uppdaterat vägledningsdokument planeras till 2021.

Vaccinera dig!

Influensavirus och andra luftvägsvirus (IRV-programmet). Varje vinter utgör säsongsinfluensan en betydande börda för hälso- och sjukvården i Europa och leder till tiotusentals dödsfall bland äldre. Även zoonotisk influensa och andra nya luftvägsvirus hotar folkhälsan på nya och oväntade sätt. Kraftfull virologisk och epidemiologisk övervakning krävs som vägledning för vaccinationsprogrammen för säsongsinfluensa.

Exempel på zoonotiska influensavirus som ger anledning till oro är fågelinfluensa A(H₅N₁) (sedan 1990-talet), fågelinfluensa H₅N₈, H₇N₉, H₇N₇ och H₁₀N₈ samt svininfluensa A(H₁N₁). Exempel på ett nytt icke-influensavirus som angriper luftvägarna och ger anledning till oro är MERS-coronavirus (MERS-CoV).

I mars anordnade ECDC tre pandemiförberedande workshoppar om influensa med alla EU/EES-länder för att gå igenom deras beredskapsvägledning och utbyta erfarenheter av beredskapsplanering.

ECDC och WHO:s regionkontor för Europa fortsatte med sin gemensamma influensaövervakning: under influensasäsongen publiceras en influensabulletin för Europa varje vecka på www.flunewseurope.org. Andra områden för samarbete är en uppskattning av sjukdomsbördan av influensa, en bedömning av svårighetsgraden av pandemisk influensa och bidrag till den globala stamurvalsprocessen för influensavacciner. I december genomförde ECDC och WHO:s regionkontor för Europa den första regionala gemensamma situationsbedömningen för säsongsinfluensa för alla de 53 länderna i Europaregionen. Målet var att göra en tidig bedömning för att hjälpa medlemsstaterna förbereda sina hälso- och sjukvårdssystem inför den kommande influensasäsongen. ECDC fortsatte också finansiera det externa I-MOVE-nätverket, som tillhandahåller uppskattningar av säsongsinfluensavaccinets

effektivitet och tar fram data som är värdefulla för sammansättningen av nästa säsongsinfluensavaccin.

ECDC övervakar zoonotiska influensavirus och andra nya luftvägsvirus genom sin funktion för epidemiologisk omvärldsbevakning. Liksom under tidigare år publicerade ECDC och Efsa varje kvartal gemensamma situationsbedömningsrapporter om fågelinfluensa.

ECDC fortsatte samordna European Influenza Surveillance Network (EISN) och European Reference Laboratory Network for Human Influenza (ERLI-Net). ECDC förberedde den externa halvårsvisa kvalitetsbedömningen av laboratorietestningen. Bedömningen kommer att slutföras under 2020.

Under 2019 gjorde centret pilotförsök med e-lärandekurser för bioanalys av influensa. Kurserna visade hur man använder och analyserar sekvenseringsdata.

Tidigare i juni anordnade ECDC ett möte för de nationella kontaktpunkterna för kommunikation i Luxemburg, med deltagande från generaldirektoratet för hälsa och livsmedelssäkerhet och WHO:s regionkontor för Europa. Under mötet gav medlemsstaterna återkoppling om vaccinationsportalen.

ECDC:s anställda tar det säkra före det osäkra under influensasäsongen. De får en spruta mot influensa #FluShot eftersom vacciner fungerar #VaccinesWork. Det behöver väl inte sägas: alla är väldigt stolta vaccinationsförespråkare #proudtobeavaxer.

Tuberkulos, förekomst och förebyggande åtgärder

Tuberkulos (tbc-programmet). EU/EES-medlemsstaterna, EU-anslutningsländer och länder som omfattas av den europeiska grannskapspolitiken har olika epidemiologiska profiler när det gäller tuberkulos: fem öst- och sydösteuropeiska länder kännetecknas av en medelhög börda av (läkemedelsresistent) tuberkulos, medan sjukdomsbördan i de västeuropeiska länderna till största delen är låg, med möjlighet att så småningom utrota tuberkulos. I miljöer med låg sjukdomsbörda tillhör de som löper risk att få tuberkulos ofta utsatta grupper som är svåra att nå. Även tuberkulos hos migranter bidrar till epidemiologin. I länder med medelhög sjukdomsbörda finns tuberkulos oftare i den allmänna befolkningen.

Ett tre år långt projekt med inventeringsstudier av tuberkulos slutfördes. Projektets mål var att bedöma tuberkulosanmälningarnas fullständighet i sex medlemsstater (Danmark, Finland, Kroatien, Nederländerna, Portugal och Slovenien). Projektet visade att fullständigheten i dessa länder varierar mellan 74 procent och 100 procent, vilket innebär att sammanslagning av data från olika källor (t.ex. övervakningssystem, sjukhus, laboratorier och försäkringsdatabaser) är en användbar strategi för att få en mer rättvisande bild av den verkliga tuberkulosbördan i dessa länder.

På världstuberkulosdagen (24 mars) presenterade ECDC och WHO:s regionkontor för Europa sin gemensamma *årsrapport om tuberkulosövervakning i Europa* (data från 2017). Rapporten visade att minskningen av tuberkulosanmälningarna fortsätter men ligger kvar på en nivå som inte räcker för att nå de mål som fastställs i FN:s mål för hållbar utveckling.

Vänster: Effektivt mot många smittsamma sjukdomar: öppna fönstret och vädra!

Efter ett framgångsrikt treårsprojekt inriktat på de fem länder i Europa som är högprioriterade när det gäller tuberkulos gjordes insatser för att erbjuda ett liknande stöd till alla medlemsstater. Projektet kommer att innefatta gemensamma workshoppar, utbildningsaktiviteter, utbytesbesök och rådgivning till enskilda länder. Den första aktiviteten är redan schemalagd: en workshop om screening av migranter med tuberkulos kommer att anordnas i Aten i Grekland i februari 2020, med 11 deltagande länder (Belgien, Cypern, Grekland, Italien, Kroatien, Malta, Portugal, Slovenien, Spanien, Tyskland och Österrike).

Ett gemensamt övervakningsmöte med WHO ägde rum i Haag i maj. Bland ämnena på dagordningen fanns förbättrat förebyggande samt förbättrad kontroll och övervakning av tuberkulos. Mötet följdes av Wolfheze Workshop-mötet som anordnades gemensamt av WHO, nederländska KNCV Tuberculosis Foundation och ECDC. Mötets fokus var omsättningen av FN:s högnivåmöte om tuberkulosåtgärder i handling – ”Translating the commitments of the United Nations high-level meeting on tuberculosis into actions.”

Ett gemensamt landsbesök med WHO i Nederländerna ägde rum i juni för rådgivning om omfattning och prioritering av screening av migranter med avseende på latent tuberkulosinfektion. Under besöket kunde experterna även erbjuda råd om hur man bevarar kunskap och sakkunskap om tuberkulos: hur kan hälso- och sjukvårdspersonal behålla sina färdigheter när de bara träffar på ett mycket lågt antal fall i sitt land?

presents:

The dangerous doctor who didn't want to go home

"I was contagious, but refused to go home."

A few minutes later, both doctors are in an examination room...

Get vaccinated and protect yourself and the people around you.

As a healthcare worker, there's a lot you can do against the flu:

- get vaccinated each year
- wash your hands
- stay home when sick.

This photo is part of a series that deals with the coronavirus. Visit us frequently.

As a healthcare worker you should always be aware that about 20 per cent of waiting the doctor's office is people in need and other than that, not all of them are flu patients.

As a healthcare worker there's a lot you can do against the flu. Get vaccinated each year, wash your hands, and stay home when sick.

ECDC använde sitt Twitterkonto @ECDC_Flu för videor, infografik och fotoserier med hälso- och sjukvårdspersonal som målgrupp. Källfilerna till serierna finns i anpassningsbart format och kan laddas ner från ECDC:s webbplats.

Vacciner fungerar

Sjukdomar som kan förebyggas med vaccination (VPD-programmet). Genomförandet av effektiva nationella vaccinationsprogram i hela Europa är en framgångsberättelse inom folkhälsoområdet. Vaccinationsprogrammen måste fortsätta och utökas för att skydda de europeiska medborgarnas hälsa. ECDC stödjer kommissionen och medlemsstaterna i hanteringen av utmaningar på EU-nivå i form av sjukdomar som kan förebyggas med vaccin och vaccination.

ECDC upprättade ett samarbetsnätverk för att stödja de nationella tekniska

rådgivningsgrupperna för immunisering (NITAG) i medlemsstaterna. NITAG-grupperna är oberoende kommittéer som bedömer forskningsdata om vacciner och immunisering och ger rekommendationer till nationella vaccinationsnämnder. Målet är att stärka och göra bedömningen av forskningsdata effektivare och mer ändamålsenlig i Europa. Nätverket upprättades 2018 och höll sitt första möte 2019 för att enas om direktiv. Dessutom anordnades ett antal webbseminarier. En arbetsgrupp har redan tittat på den vetenskapliga evidensen bakom vacciner och vaccinationsstrategier, till en början med fokus på influensavacciner i samband med barn och äldre.

Centrumet började samla in evidens som stöd för riktlinjer för ett basvaccinationsschema för EU, med beaktande av WHO:s rekommendationer för standardimmunisering. Ett syfte med det är att få bättre överensstämmelse mellan nationella scheman och främja ett likvärdigt hälsoskydd för alla medborgare. Ett första förslag kommer att bli klart under 2020.

En betaversion av ECDC:s nya europeiska vaccinationsportal levererades till medlemsstaterna för samråd och testning i december. Den officiella offentliga lanseringen är planerad till april 2020. Vaccinationsportalen ger objektiv, transparent och aktuell information om vacciner, vaccination, fördelar, vaccinationssäkerhet och farmakovigilansprocessen.

ECDC inledde även ett projekt för att förbättra insamling och hantering av data om vaccinationstäckningen i Europa.

Dessutom hjälpte ECDC generaldirektoratet för hälsa och livsmedelssäkerhet att anordna ett globalt toppmöte om vaccination den 12 september 2019 i Bryssel under överinseende av Europeiska kommissionens ordförande Jean-Claude Juncker och WHO:s generaldirektör Tedros Adhanom Ghebreyesus. ECDC ingick i programkommittén för toppmötet, och ECDC:s direktör dr Andrea Ammon deltog i en paneldiskussion om vaccinationsmotstånd.

ECDC fortsatte sitt samarbete med den gemensamma insatsen för vaccination, som samfinansieras av Chafea (Genomförandeorganet för konsument-, hälso-, jordbruks- och livsmedelsfrågor) och 17 av EU:s medlemsstater. Det primära målet för den gemensamma insatsen är att öka vaccinationstäckningen i EU genom att upprätta mekanismer för ett samarbete på EU-nivå.

Med över 34 000 användare 2019 (26 500 år 2018) och över 180 000 visningar (160 000 år 2018) var vaccinschemaverktyget EU Vaccine Scheduler en av de populäraste funktionerna i ECDC:s webbportal 2019.

Sjukdomsövervakning är en global verksamhet: besökare från afrikanska CDC diskuterar folkhälsofrågor vid ECDC:s nödlägescentral

Fler data, snabbare och för fler sjukdomar

Sjukdomsövervakning

För första gången sedan ECDC inrättades lyckades man publicera 75 procent av de övervakningsdata som samlades in om sjukdomar och patogener som är anmälningspliktiga inom EU inom tre månader från att datainsamlingen avslutats. Data publiceras och visualiseras i ECDC:s onlinebaserade *övervakningsatlas för smittsamma sjukdomar*. På så sätt blir ECDC:s övervakningsdata tillgängliga mycket snabbare, så att experter och beslutsfattare på EU-nivå och i medlemsstaterna kan använda dem tidigare. Dessutom innebär publiceringen av 75 procent av alla data inom tre månader att en av ECDC:s interna resultatindikatorer uppfylls.

Övervakningsatlasen täcker 58 sjukdomar och hälsoproblem och innehåller även indikatorer på datakvalitet. Under 2019 utnyttjades atlasen av över 25 000 användare med nästan 90 000 visningar. Beroende på sjukdom finns datauppsättningarna i vecko-, månads- eller årsformat.

Epidemiologisk omvärldsbevakning

Under 2019 upptäckte ECDC 306 händelser (2018: 377) som uppfyllde kriterierna för ett hot mot människors hälsa, såsom detta definieras i kriterierna EU:s system för tidig varning och reaktion (EWRS). Av de upptäckta händelserna ledde 58 till övervakning av ett nytt hot (2018: 71). Av samtliga händelser hade 192 (62 procent) sitt ursprung i EU (2018: 62 procent).

88 EWRS-meddelanden och 153 kommentarer lades upp (2018: 104 EWRS-meddelanden och 139 kommentarer). Av EWRS-meddelandena klassificerades 7 som varningsmeddelanden och 74 som övrig information, och 11 ledde till att en ny hotbedömning inleddes i databasen över hot om smittsamma sjukdomar (Threat Tracking Tool ,TTT).

Beredskap

Kapacitetsuppbyggnad och fortsatt beredskaps- och insatsplanering, inklusive identifiering av aktuella luckor i beredskapskapaciteten, är viktiga delar av de europeiska insatserna mot stora epidemier och andra allvarliga gränsöverskridande hälsohot. Under den senaste tiden har internationella hot visat hur viktigt det är med tillförlitliga forskningsrön för alla aspekter av beredskap.

Inom området samhällsberedskap slutförde ECDC ett treårigt projekt med målet att undersöka hur samhällen och grupper, till exempel lokalsamhällen eller medborgarorganisationer, samverkar med institutioner som ansvarar för beredskap och insatser i samband med hot mot människors hälsa.

ECDC tillhandahöll tekniskt stöd till Europeiska kommissionen med genomförandet av artikel 4 i beslut nr 1082/2013/EU om allvarliga gränsöverskridande hot mot människors hälsa. ECDC ingick i en arbetsgrupp som granskade treårsenkäten om nationell beredskap. I mars deltog alla länder i workshoppar om beredskap inför influensapandemin för att diskutera uppdateringar av de nationella planerna för pandemiberedskap.

Överst: Presentation av Hepsa, ECDC:s självvärderingsverktyg för beredskap inför hot mot människors hälsa
 Längst ner: I oktober stod ECDC värd för EU-byråernas rådgivande IKT-kommittés 34:e möte

I oktober anordnade ECDC en simuleringsövning i Grekland. Scenariot byggde på avsiktligt utsläpp av patogener. Tjugosju länder deltog för att bedöma sin medvetenhet om biorisker och utvärdera sin beredskap för biosäkerhet och bioterrorism.

Centrumet slutförde en litteraturoversikt om hur expertråd används i beslutsprocessen under insatser vid nödsituationer. Resultaten diskuterades på ett expertmöte och planer för ytterligare fältarbete 2020 har utarbetats.

I maj anordnade ECDC sitt årliga möte med kontaktpunkterna för beredskap och insatser. I september hölls en utbildningsworkshop om riskkommunikation och krissamordning i Slovenien. I december anordnades ett expertmöte om indikatorer för beredskap på folkhälsområdet.

Insatser

Snabbriskbedömningar hjälper medlemsstaterna och Europeiska kommissionen vid deras beredskapssatser genom att ge en sammanfattning av hotet, en bedömning av den risk hotet utgör och en sammanfattning av relevant information om tillgängliga åtgärder för insatser och begränsningsåtgärder.

Under 2019 gjorde centrumet 24 snabbriskbedömningar, varav tre i samarbete med Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet. Hoten innefattade karbapenemresistenta Enterobacteriaceae, ebola i Demokratiska republiken Kongo, denguefeber, listerios och sjukdom orsakad av zikavirus.

ECDC publicerade dessutom 10 epidemiologiska uppdateringar med aktualiserad information om förändrade utbrott eller hot mot människors hälsa. Epidemiologiska uppdateringar innehåller normalt fallnummer, tidsmässig och geografisk spridning, ålders- och könsfördelning, information om identifierade eller potentiella riskfaktorer samt en riskbedömning. Under 2019 handlade de epidemiologiska uppdateringarna om ebolautbrott i Demokratiska

republiken Kongo, sjukdom orsakad av zikavirus och west Nile-feber.

ECDC färdigställde sina metoder (inklusive en uppsättning omarbetade mallar) för snabbriskbedömningar. De nya metoderna förenklar processen, gör det lättare att identifiera externa experter och säkerställer att medlemsstaterna är delaktiga. Medlemsstaterna kan nu bidra till snabbriskbedömningarna på ett tidigt stadium via centrumets system för att lagra och hantera vetenskaplig rådgivning (SARMS).

Vetenskaplig rådgivning

Att snabbt ta fram oberoende, evidensbaserad vetenskaplig rådgivning som är relevant och metodologiskt korrekt är en av ECDC:s viktigaste uppgifter.

Under 2019 fortsatte ECDC arbetet med att genomföra sin vetenskapliga strategi. ECDC publicerade 219 vetenskapliga alster, bland annat 58 tekniska rapporter/vägledningsdokument (publicerade i ECDC:s egen utgivning) och 89 expertgranskade artiklar (i vetenskapliga tidskrifter).

ECDC är en offentligt finansierad byrå och ser därför till att det mesta av dess vetenskapliga alster är fritt tillgängliga, både på webbplatsen och på vetenskapliga tidskrifters webbplatser. Under 2019 var 82 procent av ECDC:s artiklar i expertgranskade tidskrifter öppet tillgängliga.

ECDC:s uppdaterade verktyg IRIS 2.0 för prioritering av vetenskapliga alster tillämpades med framgång för bedömning av ECDC:s strategi 2021–2027. IRIS underlättar centrumets val av strategisk inriktning för sin verksamhet och föreslår aktiviteter som kan skalas upp eller ner.

ECDC publicerar också en metodologisk vägledning om hantering av heterogenitet vid samkörning av data från olika övervakningssystem.

Mikrobiologi

Under 2019 genomförde ECDC en bedömning av mikrobiologiska laboratoriers förmåga att klara övervakningen på nationell nivå och EU-nivå av överförbara sjukdomar baserat på senaste tillgängliga data (2018). EU:s övervakningssystem för laboratoriekompetens, EULabCap, bygger på en uppsättning av 60 överenskomna indikatorer. Alla EU/EES-länder deltog. EULabCap-indexet, som är ett mått på kapaciteten hos medlemsstaternas laboratorier för folkhälsomikrobiologi, fortsätter förbättras. Den genomsnittliga EU-poängen var 7,8/10 år 2018 (relativt hög till hög kapacitet) och visade en gradvis minskning med omkring en tredjedel av kapacitetsskillnaden mellan länder jämfört med 2013. Alla 30 länderna uppvisade medelhög eller hög kapacitet 2018, och över två tredjedelar av länderna har laboratoriekompetens som räcker för en robust beredskap på folkhälsoområdet. Sammantaget har EU:s laboratoriekapacitet ökat med i genomsnitt 15 procent under de senaste fem åren. Mindre än optimal prestanda upptäcktes när det gäller övervakning av antimikrobiell resistens hos influensavirus och livsmedelsburna sjukdomsframkallande bakterier.

ECDC genomförde en enkät bland sina kontaktpunkter för mikrobiologi och övervakning om automatiserad laboratorierapportering till nationella övervakningsdatabaser. Tretton medlemsstater använder redan ett delvis eller helt automatiserat system för sjukdomsrapportering. Dessa resultat kommer att användas som utgångspunkt för utveckling av ett digitalt EU-övervakningssystem för överförbara sjukdomar.

ECDC hjälpte Europeiska kommissionen med genomförandet av den europeiska förordningen om medicintekniska produkter för in vitro-diagnostik och bistod Genomförandeorganet för konsument-, hälso-, jordbruks- och livsmedelsfrågor i utarbetandet av förslagsomgångar för att stärka kapaciteten hos EU:s referenslaboratorier inom antibiotikaresistens.

Kapaciteten och kompetensen hos laboratorierna skiljer sig avsevärt åt inom EU. ECDC:s externa kvalitetsbedömningar ger kortfattad återkoppling och bidrar till att höja kvaliteten på laboratoriernas resultat

Kontakten med yrkesverksamma på folkhälsoområdet i Europa

Folkhälsoutbildning

ECDC:s fortbildningsprogram förbereder fältepidemiologer (Epiet) och mikrobiologer (Euphem) för att kunna gripa in vid utbrott över gränserna och andra hot mot folkhälsan. Under 2019 utexaminerades 37 deltagare från ECDC:s stipendieprogram och de Epiet-associerade programmen (årgång 2017). Vid årets slut var 78 deltagare registrerade (41 från årgång 2018 och 37 från årgång 2016). Programmet bedrivs vid folkhälsoinstitut och laboratorier i EU/EES-länder och innefattar en inledande kurs, utbildningsmoduler och fältundersökningar i och utanför EU/EES. Vetenskapliga samordnare och handledare genomför besök på plats för att säkerställa att utbildningsställena har tillräcklig kapacitet.

Enligt en extern utvärdering av ECDC:s fortbildningsprogram som gjordes 2019 är programmets syften och mål relevanta för dess berörda parter på nationell nivå och EU-nivå. Programmets bidrag till ett nätverk av yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård som kan reagera på ett effektivt och samordnat sätt på gränsöverskridande hot sågs som särskilt värdefullt. Utvärderingen visade även att programmet hade stor betydelse för medlemsstaternas växande folkhälsokapacitet. Verksamheten på medlemsstatsnivå, som delvis subventioneras av medlemsstaterna, sågs som ett relevant tillskott till den huvudsakliga verksamheten på EU-nivå och ett bra sätt att minska skillnaden i kapacitet mellan medlemsstater.

Internationella relationer och landsstöd. ECDC upprätthåller ett vidsträckt yrkesnätverk.

Under 2019 anordnade ECDC det första mötet för sina kontaktpunkter vid internationella centrum för sjukdomskontroll för Afrika, Kanada, Kina, Västindien, Israel, Thailand och Förenta staterna. Mötesdeltagarna upprättade ett nätverk med internationella centrum för sjukdomskontroll och kom överens om årliga möten och videokonferenser varje kvartal.

ECDC slutförde ett tvåårigt projekt (2017–2019) med målet att förbereda nationella myndigheter i länderna i västra Balkan och Turkiet för deras deltagande i ECDC:s system och nätverk. ECDC-IPA5-projektet, som genomförs med ekonomiskt stöd från generaldirektoratet för grannskapspolitik och utvidgningsförhandlingar inom ramen för instrumentet för stöd inför anslutningen, bidrog till att stärka den nationella kapaciteten inom övervakning, folkhälso-mikrobiologi och beredskap.

I februari anordnade ECDC och Efsa en regional workshop i Belgrad i Serbien om One Health-modellen mot antimikrobiell resistens. Över 40 experter från sektorerna för human och veterinär hälsa deltog.

Vänster: Deltagare i ECDC:s fortbildningsprogram samlas för ett gruppfoto

Folkhälsokommunikation

Många av våra kommunikationsaktiviteter är inriktade på yrkesverksamma inom folkhälsoområdet i Europa, huvudsakligen folkhälsoexperter, forskare och journalister.

ECDC publicerade 219 vetenskapliga alster 2019, inklusive snabbriksbedömningar och regelbundna övervakningsrapporter. Nyhetsbrevet om publikationer hade 4 217 prenumeranter 2019, vilket var 488 fler än föregående år. ECDC publicerar i allt högre grad data, diagram, kartor och infografik i form av nedladdningsbara, upphovsrättsfria resurser för att partner och berörda parter ska kunna återanvända ECDC-innehåll. Antalet följare på ECDC:s Twitterkonto (@ECDC_EU) ökade med 4 738 nya följare, vilket är 19 procent fler. ECDC har nu nästan 30 000 följare på Twitter. Alla ECDC:s konton på sociala medier är verifierade som tillförlitliga källor, vilket ökar deras trovärdighet.

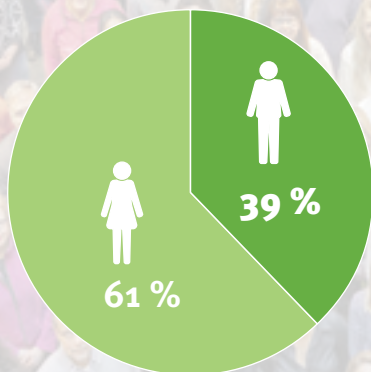
En medieanalys för 2019 visar att 7 973 (10 047 år 2018) medieklipp där ECDC nämndes publicerades i EU (både tryckt och på nätet, utöver sociala medier), vilket var en minskning med 20 procent. De populäraste ämnena som togs upp i nyheterna var vacciner och immunisering, mässling, antimikrobiell resistens och antibiotikaanvändning, säsongs- och fågelinfluensa, tuberkulos, sexuellt överförbara sjukdomar, hiv och hepatit.

Längst ner: Sektorsövergripande möte för den nya vaccinationsportalen

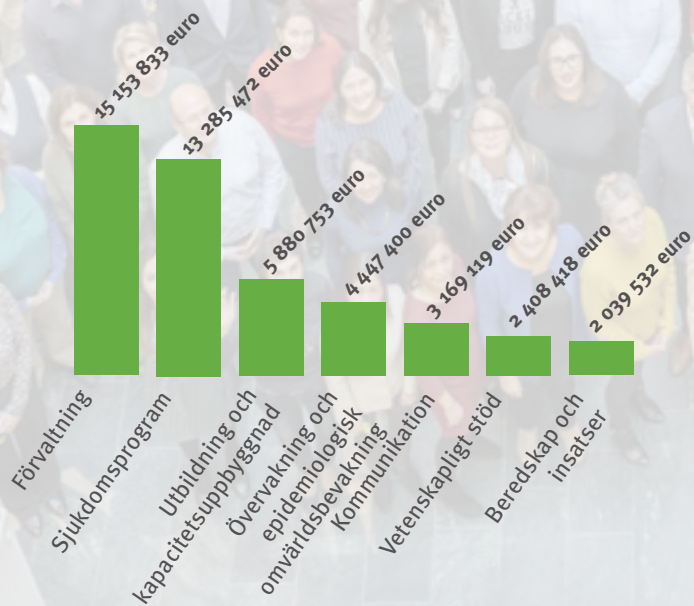

ECDC i siffror

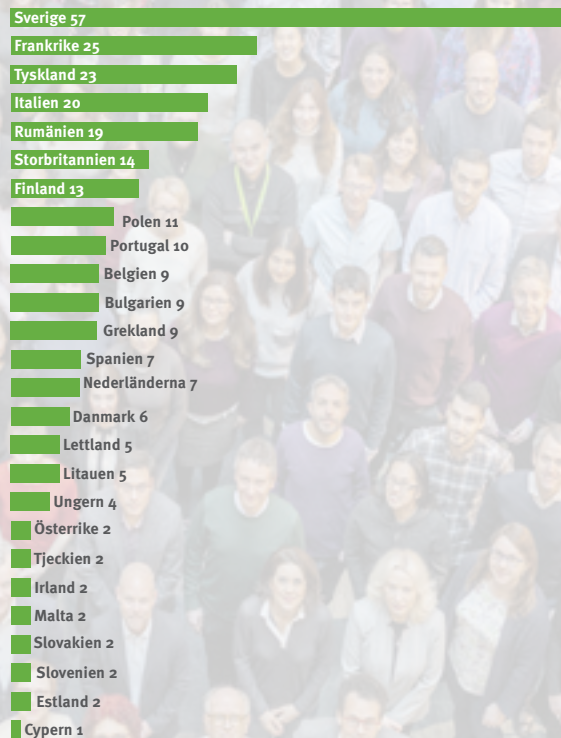
Könsbalans vid ECDC

Budgeten för 2019

ECDC:s personal per hemland

Per den 31 december 2019 hade ECDC sammanlagt 268 ordinarie anställda.

Europeiskt centrum för förebyggande och kontroll av sjukdomar (ECDC)

Gustav III:s boulevard 40
169 73, Solna, Sverige

Tfn: +46 (0)8 58 60 10 00
Fax: +46 (0)8 58 60 10 01
www.ecdc.europa.eu

En EU-byrå
www.europa.eu

Prenumerera på våra publikationer
www.ecdc.europa.eu/en/publications

Kontakta oss
publications@ecdc.europa.eu

 Följ oss på Twitter
[@ECDC_EU](https://twitter.com/ECDC_EU)

 Gilla vår Facebooksida
www.facebook.com/ECDC.EU

Publications Office